

Leren kijken door de bril van een ander

Wanda, een waarderende praktijkanalyse voor kinderbegeleiders

Er zijn talrijke momenten in de omgang met kinderen of ouders waarop we als kleuterleid(st)er of kinderverzorg(st)er niet goed weten hoe we moeten reageren. In dergelijke situaties hebben we vaak de neiging om onmiddellijk met een oplossing of een conclusie voor de dag te komen. Toch hebben we niet altijd goede of juiste 'antwoorden' of 'oplossingen' voor handen. Via het gebruik van Wanda¹ kun je een dergelijke situatie benutten als een leermoment. Wanda – een afkorting die staat voor Waarderen, ANalyseren en DAden, is een reflectiemethodiek om betekenisvolle situaties te benutten als leermomenten.

Kwaliteit op lange termijn

Er zijn heel wat intervisie- en supervisiemethodieken voor teams ter beschikking. Wanda situeert zich binnen deze 'familie'. Het is een hertaling van het Franse 'Analyse de Pratiques' ('praktijkanalyse'), verrijkt met inzichten van Appreciative Inquiry ('waardierend onderzoek'). De waarderende praktijkanalyse heeft zijn eigenheid doordat ze inspeelt op de verschillende perspectieven en op de leeroogst op individueel, team- en schoolniveau. Via Wanda groeit niet alleen de waardering voor het werk (voor het eigen werk en dat van de collega's) maar ook het inlevingsvermogen (voor de kinderen, ouders, collega's, buurt...) Situaties die in het hier en nu plaatsvinden, worden verbonden met een kwaliteitsbeleid op lange termijn. Hoe kijken we naar ons werk? Waar staan we voor? Wat drijft ons? We nemen het voorval van Joost als voorbeeld om de Wanda-methodiek toe te lichten.

Kleine botsingen kunnen een vertrekpunt zijn om je klaspraktijk te analyseren en te innoveren.

"Een Belgisch/Marokkaanse mama komt met haar zoon binnen in de school en ziet kinderbegeleider Joost staan. Ze draait zich weer om en gaat naar buiten. Na een kwartier komt de mama opnieuw binnen om haar kind naar de klasgroep te brengen. Joost wil een gesprek aangaan met de moeder, maar de situatie van daarnet heeft hem zo overdonderd dat hij niet kan. Hij voelt zich ongemakkelijk en durft hier niet met collega's over te spreken. Dit moment blijft de komende weken door zijn hoofd spoken."

Visies, waarden en normen

Het modale kind of ouder bestaat niet. Kinderopvang en kleuteronderwijs hebben te maken met een alsmaar grotere diversiteit aan kinderen en ouders op vlak van socio-economische achtergrond, etnisch-culturele achtergrond, gezinssamenstelling, ... Het huidige GOK-beleid maakt werk van deze grote diversiteit. Door allerlei maatregelen wil men alle kinderen gelijke kansen geven op het vlak van leren en ontwikkelen. In een diverse context is het niet vanzelfsprekend dat wat we doen als leerkracht (in een kringgesprek, bij het onthaal, in de activiteiten,...) altijd aanslaat bij alle kinderen en ouders. Het is onhoudbaar om een eigen visie en manier van werken als absoluut geldend te zien. De dagelijkse realiteit bestaat uit collega's en ouders met verschillende visies, waarden en normen die elkaar ontmoeten maar die af en toe ook botsen. Kleine

¹ WANDA is een methodiek die met middelen van het Europees Sociaal Fonds ontwikkeld is door Arteveldehogeschool en VBJK, een onderzoekscentrum over Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen. Het is een vorm van collegiaal leren die gestart is in de kinderopvang, maar ook gebruikers kent in kleuterscholen.

botsingen kunnen een vertrekpunt zijn om je klaspraktijk te analyseren en te innoveren. Door veronderstellingen en evidenties van waaruit we werken in vraag te stellen, hebben we de mogelijkheid om de kwaliteit van onderwijs voor elk kind, ouder en lokale samenleving te verbeteren.

Leren van en met collega's

Werken aan kwaliteit gaat verder dan af en toe een bijscholing of pedagogische studiedag organiseren voor individuele leerkrachten. Het CoRe onderzoek² toont aan dat kwaliteit niet simpelweg de som is van 'competente' medewerkers. Kwaliteitsverhoging vraagt een bredere aanpak. Kwaliteitsvol onderwijs is het resultaat van een 'competent systeem' waarin de (nationale, regionale en lokale) overheid en het beleid van scholen en scholengemeenschappen de voorwaarden creëren zodat al het schoolpersoneel (inclusief de kinderverzorg(st)ers) geprikkeld worden om hun klaspraktijk voortdurend te innoveren. Waar er sprake is van hoge kwaliteit in kinderopvang en kleuteronderwijs, maakt men altijd gebruik van onderzoeks- en reflectiemethodieken die gericht zijn op leren in groep. Zowel kort geschoolde als hooggeschoolde medewerkers werken er samen aan competentieverhoging en aan kwaliteitsverhoging van de school voor kinderen en ouders.

Aan de slag

Je eigen klaspraktijk onderzoeken, hoe doe je dat concreet? Leergroepen van collega's (bijv. kleuterleid(st)ers en kinderverzorg(st)ers) zitten ongeveer iedere zes weken samen voor een Wanda-sessie. Deze duurt anderhalf tot twee uur en doorloopt vijf verschillende fasen.

Fase 1: In eerste instantie brengen de verschillende deelnemers een situatie aan die hen op één of andere manier raakte. Dat kan een onverwachte gebeurtenis zijn, iets dat positief verwonderde, iets waardoor men

² Het CoRe onderzoek staat voor 'Competence Requirements in Early Childhood Education and Care'. Dit is een internationaal onderzoek in opdracht van de Europese commissie en gecoördineerd door de Universiteit Gent en de Universiteit van East-London. Het onderzoekt wat goede competentieontwikkeling en professionalisering is voor mensen die werken in de kinderopvang en het kleuteronderwijs.

aangedaan of zelfs gechoqueerd is. Kortom, er is een soort 'bijzonderheid' die vraagt om verder onderzocht te worden.

Fase 2: Daarna kiest de groep uit al deze situaties één situatie die voor iedereen interessant kan zijn: dat is de casus.

Fase 3: Via verkennende vragen wordt de context van de situatie verhelderd.

Fase 4: Vervolgens wordt er stilgestaan bij de verschillende betrokkenen in de casus (kind, ouder, medewerker, ...). Wat zouden zij kunnen denken, voelen en willen in deze situatie?

Fase 5: De groep probeert ze te herleiden tot mogelijke acties waar zowel de inbrenger van de situatie, het leerkrachtenteam als de school iets aan kunnen hebben. De groep wordt begeleid door een pedagogisch begeleider of zorgcoördinator. Binnen Wanda noemen we hen de analysebegeleiders.

Joost heeft het voorval met de Belgisch-Marokkaanse moeder enkele weken later aangekaart in een Wanda-sessie. Zijn collega's zijn verrast door de situatie en beslissen als groep om zijn situatie uit te spitten. In het begin van de sessie vertelt Joost over zijn ervaring en spreekt vaak in termen als 'omdat ik een mannelijke begeleider ben, is moeder geschrokken en direct weggegaan.' Hij wist zich geen houding aan te nemen tegenover de moeder en tracht elk contact met haar te mijden door de contacten over te laten aan zijn vrouwelijke collega's. De collega's van Joost stellen hem een heleboel vragen: Wat is er juist gebeurd? Wie was er bij het voorval aanwezig? Wat dacht hij? Wat voelde hij? De analysebegeleider polst naar wat Joost graag wil bereiken. Joost geeft aan dat hij zich graag meer comfortabel wil voelen om in vergelijkbare situaties de communicatie met ouders aan te gaan.

De meeste Wanda-sessies starten op deze manier. De deelnemers onderzoeken wat er speelt. Percepties, (tegengestelde) ideeën en emoties worden in een chaotische samenhang gebracht. Onder impuls van de analysebegeleider stelt de groep open, niet interpretatieve vragen, om de context te verhelderen. Je kunt het vergelijken met een theatervoorstelling. Er wordt niet enkel gekeken naar een interactie tussen enkele hoofdrolspelers onder het grote spotlicht. Men tracht de hele theaterscène in kaart te brengen om meer inzicht te krijgen in wat zich precies afspeelt in het spotlicht. Dit is een fase die verhoudingsgewijs de meeste tijd vraagt: hoe meer een situatie in zijn context wordt bekeken, hoe meer de groep mogelijke betekenissen en uiteindelijk mogelijke acties kan ontwikkelen. Op het einde van deze fase vraagt de analysebegeleider aan de inbrenger wat een gewenste situatie voor de begeleider zou zijn.

In een volgende fase worden de verschillende betrokkenen in kaart gebracht en worden verschillende hypothesen voor alle betrokkenen verzameld. Wat zou deze situatie voor hen allemaal kunnen betekenen? Wat zouden de verschillende betrokkenen mogelijk denken, voelen en willen? Vanuit een waarderend perspectief is het uitgangspunt dat er achter elk gedrag, hoe moeilijk ook, een positieve inzet schuilt. Door de perspectieven van de anderen erbij te betrekken, krijgt de casus een andere teneur.

Joost heeft de indruk dat ouders zich niet op hun gemak voelen bij hem als mannelijke begeleider. Tijdens de bespreking focust de groep op zaken wat ouders juist heel erg appreciëren in de aanwezigheid van Joost. Vanuit het perspectief van de moeder vraagt men zich af of ze niet gewoon even verrast was. Joost neemt een vlinderfunctie op. Is het mogelijk dat moeder het niet zag

zitten om haar kind bij iemand achter te laten die ze niet kent? Mama is zelf van Marokkaanse afkomst. Misschien spelen de waarden en normen uit haar thuiscultuur hier ook een rol? Bovendien spreekt en verstaat ze enkel Frans. Joost was hier niet van op de hoogte. Vanuit het perspectief van de school wordt de vraag gesteld of er wel genoeg aandacht gegeven wordt als er nieuwe begeleiders in een groep werken. Het is in de school niet de gewoonte om erg veel tijd te besteden aan het informeren van de ouders. De vraag wordt gesteld of de school en de scholengemeenschap duidelijk genoeg zijn in hun missie, namelijk dat het team een weerspiegeling van de samenleving zou moeten zijn en dus ook mannelijke begeleiders goede opvoeders zijn.

In de laatste fase van een Wanda-sessie geven de deelnemers adviezen over mogelijke nieuwe pistes, handelingswijzen voor de inbrenger, voor het leerkrachten-team, voor de school of scholengemeenschap, voor het (lokaal / Vlaams) beleid en zelfs voor de samenleving.

De collega's van Joost formuleren verschillende adviezen voor Joost. Zo geeft een collega de tip om zich altijd duidelijk te profileren naar de ouders. 'Goedemorgen, ik ben Joost, de begeleider van jullie kind.' Die eenvoudige zin kan heel wat ongemakkelijke contacten en onduidelijkheid vermijden. Aangezien mannelijke begeleiders in de minderheid zijn in kleuteronderwijs en kinderopvang verwachten de meeste ouders niet dat Joost een begeleider is, maar eerder een vader. Een collega suggereert Joost om een leuke activiteit met de moeder en haar kind te organiseren zodat de ouders hem ook in actie zien en hun vertrouwen kan groeien. De collega's expliciteren hun eigen waardering voor Joost. Vanuit hun visie op diversiteit in de opvoeding speelt Joost een belangrijke rol voor jonge kinderen.

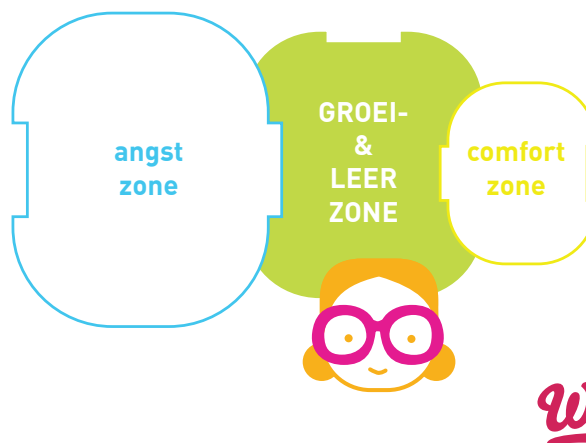

Op het niveau van de school zal men het ontvangst-beleid van nieuwe medewerkers herdenken. Hoe kunnen vertrouwde collega's een brug leggen tussen ouders en nieuwe collega's? De diversiteit van het team (gender, etnisch-cultureel, leeftijd,...) zal in het documentatiemateriaal nog duidelijker weerspiegeld worden. Het team vindt dat dit ook een aandachtspunt voor de scholengemeenschap is. Men moet de meerwaarde van diversiteit in het personeel beter communiceren naar iedereen. Op maatschappelijk niveau benadrukken de begeleiders dat het kleuteronderwijs en de overheid werk zouden moeten maken van een betere beeldvorming. Kleuteronderwijs is meer dan verzorgen, het gaat over kinderen opvoeden en socialiseren in een diverse samenleving.

In deze casus zien we hoe het individuele belang van de inbrenger van de casus gekoppeld wordt aan het schoolbelang en zelfs aan een maatschappelijk belang. We benadrukken dat de men niet verplicht kan worden om de adviezen op te volgen. De deelnemers bepalen zelf wat hen zinvol lijkt en wat ze hiermee doen. Tijdens een volgende Wanda-sessie wordt er wel teruggeblikt wat deze bespreking met de deelnemers gedaan heeft. Meestal hebben de deelnemers ook wat tijd nodig om deze intensieve bespreking te laten bezinken. De adviezen naar de school en overheid worden opgenomen en verder opgevolgd door de analysebegeleider. Zo wordt waarderende praktijkanalyse een drijvende kracht in het kwaliteitsbeleid van scholen. **Door deze denkoefeningen zijn het niet alleen de medewerkers die leren, maar ook de directie, school en samenleving leert bij.**

Cruciale rol van een analysebegeleider

Waarderende praktijkanalyse is een procesmatige manier van werken waarin de pedagogisch begeleider of zorgcoördinator een cruciale rol heeft. Zij nemen de rol op van analysebegeleider door een klimaat van dialoog en participatie mogelijk te maken. Hiermee bedoelen we niet gewoon een plaats waar we wat ideeën en ervaringen uitwisselen. Maar een democratische plaats waar we veronderstellingen in vraag stellen, waar relaties op de voorgrond staan en kennis van situaties betwist kan worden. Om dit te kunnen doen heb je een sfeer nodig waar

men zich vrij kan uiten (spreken, zwijgen, denken, ...) Het is goed om stil te staan bij de randvoorwaarden die ervoor zorgen dat deelnemers open en vrij kunnen denken en spreken. Het werken aan vertrouwelijkheid en veiligheid is een continu proces en geen eindstadium.

Katrien van Laere – VBJK (Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen)

Vicky Cauwels – lector Arteveldehogeschool
Foto's: **Caroline Boudry**

Alle informatie over Wanda vind je op www.projectwanda.be.

Je kunt er ook doorklikken naar ondersteunende materialen.

Meer weten of lezen?

- Children in Europe. (2012). Valuing the work: a 0-6 profession and parity with school teachers. Brussels: Children in Europe.
- DECET, & ISSA. (2011). Diversiteit en sociale inclusie. Een verkenning van competenties voor beroepen voor jonge kinderen. from www.vbjk.be
- Favre, D. (2004). Quelques réflexions de formateur sur l'analyse des pratiques professionnelles en secteur petite enfance. . In D. Fablet (Ed.), *Professionnel(le)s de la petite enfance et analyse de pratiques* (pp. 17-38). Paris: L' Harmattan. .
- Urban, M, Vandenbroeck, M, Peeters, J, Lazzari, A, & Van Laere, K. (2011). *Competence Requirements in Early Childhood Education and Care. CoRe Final Report*. Brussels: European Commission.
- Van Keulen, A., & Del Barrio Saiz, A. (2010). *Permanent leren. Van zelfreflectie naar teamreflectie*. Amsterdam: SWP.